

زنانه‌شدن مصرف سیگار؛ دودی که به چشم جهان می‌رود

24 دی 1400

کارشناسان اجتماعی از سیگار به عنوان دروازه‌ای برای ورود به دیگر آسیب‌های اجتماعی نام می‌برند؛ اما اکنون این «ناهنجاری اجتماعی یا آنومی» پس از عبور از مردان به سرعت به [جمعیت زنان](#) رسیده و زنگ خطر را برای سلامت نسل‌های آتی در جهان به صدا درآورده است.

۸ میلیون نفر قربانی سیگار در جهان

چندین دهه است که سیگار برای سلامتی انسان ماده‌ای مضر شناخته شده و طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی سیگار یکی از انواع مواد مخدر و اعتیادآور است. براین اساس اعتیاد به نیکوتین به اندازه هروئین خطرناک و وابستگی به آن پیش‌رونده بوده اما تاکنون آگاهی مردم از خطرهای آن، سبب قطع مصرف آن نشده است.

علاوه براین شاهدیم که سن استعمال سیگار در حال کاهش است، به‌گونه‌ای که طبق گفته «محمدرضا مسجدی» دبیرکل جمعیت مبارزه با استعمال دخانیات، سن استعمال سیگار به ۱۲ سال رسیده و نزدیک به ۲۰ تا ۲۲ درصد مردان و کمتر از ۳ درصد زنان سیگاری هستند؛ اما اگر به دانش‌آموزان و دانشجویان دختر برسیم ارقام نشان می‌دهد تا ۳۵ درصد دختران تجربه مصرف قلیان دارند که اگر از این تعداد ۵ درصد به دام دخانیات بیفتند، ارقام وحشتناک خواهد شد. علاوه بر این در اطلس جهانی دخانیات، فقط در سال ۲۰۲۰ دلیل مرگ بیش از ۸ میلیون نفر انسان، دخانیات بوده است که از این تعداد بیش از ۱.۵ میلیون نفر زن بودند. [زنان](#) چه خود مصرف‌کننده باشند و یا در معرض دود تحمیلی دیگران قرار گیرند، بزرگ‌ترین قربانیان این صنعت پرسود هستند.

مرگ سالانه ۱.۵ میلیون نفر زن در اثر مصرف سیگار

طبق گزارش جنسیتی سازمان بهداشت جهانی در مورد سیگار در سال ۲۰۲۰ حدود ۲۰۰ میلیون نفر از یک میلیارد سیگاری در جهان را زنان تشکیل می‌دهند و نکته حائز اهمیت اینکه صنعت تنباکو در جهان با توجه به اینکه بازار خود را در میان مردان پیدا کرده با تغییر مسیر برای افزایش وسعت بازار خود، زنان را به شدت هدف قرار داده است. اکنون سیگارهایی فقط برای مصرف زنان به بازارهای جهانی گسیل شده است.

برخی از شرکت‌های تولیدکننده سیگار در دنیا، سیگارهایی را به بازار عرضه کرده‌اند که مدعی هستند [مختص زنان](#) است. شرکت «رینولدز» برند «کمل» را معرفی کرده و برخی برندهای دیگر مانند «ویرجینیا اسلیمز، ایو، میستی و کاپری» به بازار مصرف عرضه شده و این شرکت‌ها در تبلیغات خود مدعی‌اند که این سیگارها ویژه بانوان در همه سنین است و به آنها کمتر آسیب می‌زند.

این شرکت‌های صنعتی تولیدکننده تنباکو شعار دروغین «این چیزی برای خانم‌هاست» را روی

پاکت برندهای سیگار خود چاپ کرده‌اند. «IT IS A WOMAN THING»

اما نکته مهم این است که جمعیت رو به افزایش زنان سیگاری در جهان سبب شده جلوگیری از شیوع جهانی (اپیدمی) سیگارکشیدن در میان زنان، بخش مهمی از هر استراتژی کنترل دخانیات در کشورهای مختلف به‌ویژه توسعه یافته باشد.

این درحالی است که براساس گزارش‌های پزشکی، مصرف دخانیات آثار متفاوتی بر جسم زنان و مردان دارد و زنان به دلایل مختلف آسیب‌پذیری بیشتری در این زمینه دارند.

گزارش سازمان بهداشت جهانی نشان می‌دهد از بیش از ۵ میلیون نفری که سالیانه جان خود را در اثر استعمال سیگار از دست می‌دهند ۱۰۵ میلیون نفر زن هستند که ۷۵ درصد آنها در کشورهای کم یا متوسط درآمد زندگی می‌کنند.

کارشناسان این سازمان معتقدند اگر کشورها توجه نکنند، تا سال ۲۰۳۰ سیگارکشیدن می‌تواند عامل مرگ دست‌کم ۸ میلیون نفر در سال باشد که ۲۰۵ میلیون نفر از آنها را زنان تشکیل می‌دهند.

بنابراین با توجه به آمارها می‌توان به این نتیجه رسید که حرکت به سمت زنانه شدن مصرف سیگار در جهان بزودی رخ خواهد داد. اگر زمانی سیگارکشیدن برای زنان امری زشت و قبیح تلقی می‌شد در دوران معاصر سیگار کشیدن معنای دیگری همچون نماد روشنفکری، جذابیت، قدرت و مواردی از این دست یافته که گویی متفاوت و حتی متضاد با ارزش‌های سنتی است.

برای مثال در رابطه با علل استعمال سیگار، «علی اصغر سعیدی» و همکارانش در سال ۱۳۸۹ در تحقیقی با عنوان عوامل «جامعه شناختی موثر بر مصرف سیگار توسط زنان و دختران شهر تهران» به این نتیجه رسیدند که ۶ متغیر «واکنش اجتماعی، عاملیت، هنجارشکنی، رهایی از فشار عصبی، سیگاری بودن همسر و ریسک» به طور همزمان بر مصرف پنهانی سیگار موثرند و تعداد سیگار مصرفی همزمان با واکنش شرم‌نده‌ساز و سنت‌گرایی در ارتباط است.

در تحقیقی دیگر که توسط «محمد اسکندری‌نصب» و همکارانش در سال ۱۳۹۹ با عنوان «عوامل فرهنگی موثر بر [گرایش زنان](#) به استعمال قلیان در تفرجگاه‌های شمال تهران» انجام شده، نتایج نشان می‌دهد میان احساس محرومیت نسبی و فرایند روی آوردن به مصرف قلیان با متغیر وابسته گرایش به قلیان، به میزان ۹۰ درصد ارتباط معنادار است. همچنین، رابطه دو متغیر شیوه گذران اوقات فراغت و مصرف فرهنگی، نگرش‌ها نسبت به قلیان با متغیر وابسته گرایش به قلیان، در سطح ۹۵ درصد معنادار است.

اهمیت توجه به جنسیت و ارتباط آن با استعمال [سیگار زنان](#) آن‌گونه است که سازمان جهانی بهداشت، توصیه کرده باید در مورد علل شروع مصرف دخانیات به تأثیر جنسیت توجه کرد؛ زیرا مصرف دخانیات یک رفتار مرتبط با جنس است. به این معنا که زنان برای شروع مصرف دخانیات ممکن است دلایلی متفاوت از مردان داشته باشند؛ بنابراین درک عواملی که برای شروع و تداوم دخانیات مؤثرند، می‌تواند دستورالعمل‌های کنترل دخانیات را به حالت بهینه درآورد.

همچنین باید به پیامدهای استعمال سیگار توسط زنان نیز اشاره کرد؛ به این معنا که زنان علاوه بر خطرهای عمومی مصرف دخانیات، در معرض خطر عوامل خاص جنس خود از نظر مصرف دخانیات نیز قرار دارند و این امر اهمیت موضوع را مضاعف می‌کند و از همین رو لازم است برنامه‌ریزان و

سیاست‌گذاران نسبت به این موضوع حساسیت لازم را نشان داده و از وقوع آسیب‌های جبران ناپذیر آن جلوگیری کنند.

سیگار دروازه ورود به آسیب‌ها و جرایم اجتماعی

«سیدحسین موسوی‌چلک» رئیس انجمن مددکاری اجتماعی ایران، درباره سیگار و تاثیرات آن به پژوهشگر ایرنا می‌گوید: یکی از موضوع‌هایی که تقریباً در سه دهه اخیر در کشور ما موضوعیت پیدا کرده، آسیب‌های اجتماعی است. با توجه به اینکه آسیب‌های اجتماعی مرز جنسیتی نمی‌شناسد، به طور طبیعی زنان و دختران هم از جمله گروه‌هایی هستند که درگیر این نوع آسیب‌ها می‌شوند. حال این آسیب‌ها می‌تواند به اشکال و انواع مختلف باشند که از جمله این موارد سیگارکشیدن است.

وی اظهار می‌کند: چند سال پیش، یادداشت‌هایی با عناوین «سیگار دروازه ورود به آسیب‌های اجتماعی و جرایم» و «آسیب‌های اجتماعی زنان را جدی تر بگیرید»، نوشته بودم که در آن به اهمیت سیگار کشیدن و تاثیرات آن در جامعه اشاره شده بود. در واقع مساله سیگارکشیدن از گذشته بوده و ابتدا از اتاق‌های خواب و پستوها شروع و بعدها به ماشین‌ها، پارک‌ها و خیابان‌ها هم کشیده شد. یعنی از یک حالت پنهانی کاملاً به حالت آشکارا و علنی درآمده است.

«اکرم سهرابی» روانشناس نیز در این خصوص به پژوهشگر ایرنا می‌گوید: مصرف دخانیات به عنوان یکی از عوامل خطر، افزایش‌دهنده بیماری‌ها در دنیا به‌ویژه در ارتباط با بیماری‌های مزمن و غیرواگیری مانند بیماری‌های تنفسی و سرطان، سکته مغزی و بیماری‌های قلبی و عروقی است. مصرف سیگار یکی از زیرمجموعه‌های اعتیاد به مواد مخدر و یکی از مشکلات عمده اجتماعی است که سلامت جسمی و روانی و سلامت جامعه را از نظر سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مورد تهدید قرار می‌دهد.

وی ادامه می‌دهد: براساس پژوهش‌های انجام شده در جامعه می‌توان گفت سیگار دروازه سوءمصرف مواد مخدر محسوب می‌شود. استعمال سیگار در بین جوانان و نوجوانان شایع است و سن شروع در جوامع مختلف در حال کاهش است.

زنگ خطر عادی‌سازی سیگاری شدن زنان

موسوی‌چلک درباره دلایل سیگار کشیدن بانوان می‌گوید: سیگار کشیدن به دلایل مختلفی می‌تواند انجام شود که از جمله آن، اموری مثل ابراز وجود، سرگرمی، کنجکاوی، ژست و تسکین است. همچنین استعمال سیگار می‌تواند به دلیل رقابت با مردان یا بیماری‌ها و مشکلات متعدد، زمینه‌های خانوادگی، ارتباط با دوستان و... انجام شود.

رئیس انجمن مددکاری اجتماعی ایران می‌گوید: اعتقاد من این است که بیشترین نقش را دوستان دارند. چه در گذشته و چه اکنون، چه در میان مردان و چه در میان زنان این امر موضوعیت دارد، اما آنچه مشهود است پایین آمدن سن سیگار کشیدن است. آماری که انجمن دخانیات در هفته مربوطه اعلام می‌کند، این نگرانی را نشان می‌دهد و نگرانی مهم‌تر اینکه این موضوع هم در محیط خانواده و هم در جامعه عادی‌سازی می‌شود.

وی ادامه می‌دهد: به نظر من عادی‌سازی در مردان و زنان می‌تواند خطرناک باشد و فرقی ندارد. سیگار کشیدن در مردان به دلایل مختلفی سابقه طولانی‌تری دارد و جامعه با استعمال سیگار مردان چندان مشکلی ندارد، اما در مورد استعمال سیگار توسط زنان، پیش از این حساسیت‌ها بیشتر بود؛ اما امروزه این حساسیت‌ها به طور کامل از بین رفته و دیگر سیگار کشیدن در میان مردان و زنان قبح گذشته را ندارد.

وی می‌گوید: اعتقاد من به عنوان کسی که چندین سال در این حوزه کار کرده این است که فرد سیگاری، راحت‌تر تریاک، الکل و ... را می‌پذیرد. در واقع ممکن است درخواست‌های دیگر را نسبت به کسی که استعمال سیگار ندارد، راحت‌تر قبول کند و به همین دلیل است که می‌گویم سیگار می‌تواند دروازه ورود به برخی آسیب‌های اجتماعی و زنگ خطری برای آن باشد.

سهرابی نیز در این خصوص می‌گوید: مصرف سیگار در دختران و زنان جوانان دلایل متعددی اعم از عوامل محیطی، فرهنگی و روان‌شناختی دارد که از آن جمله خانواده، دوست و محیط است. زیرا فرد به تنهایی نمی‌تواند گرایش را بالا ببرد.

وی ادامه می‌دهد: باور اشتباه در مورد افراد سیگاری مبنی بر اینکه دوستان بیشتری دارند و از طریق سیگار کشیدن جذابیت بیشتری در مقایسه با دیگران دارند، سبب می‌شود افراد غیرسیگاری هم برای دست یافتن به این اهداف به سیگار کشیدن روی آورند و از این رو استعمال سیگار به یک عادت روزمره تبدیل می‌شود. همچنین عوامل روان‌شناختی هم وجود دارد اعم از اعتیاد پدر یا سرپرست خانوار یا الگوی مصرف سیگار در هر دو والد یا یکی از والدین که به صورت آشکار و یا پنهان بر رفتار مصرف سیگار افراد تاثیر می‌گذارد.

این روانشناس اظهار می‌کند: رها شدن دختران و نابرابری جنسیتی در جامعه و خانواده و همچنین شیوه جامعه‌پذیری جنسیتی و خشونت‌های خانوادگی زمینه‌ساز تنش‌ها و درگیری‌های روحی و روانی می‌شوند که فرد برای تسکین آن‌ها به سمت مصرف سیگار و حتی مواد مخدر روی می‌آورد.

سهرابی معتقد است: علاوه بر این، موارد ازدواج ناموفق، [ازدواج زودهنگام](#)، تنهایی، نداشتن مهارت‌های زندگی، ناآگاهی و عزت نفس پایین نیز در روی آوری افراد به مصرف سیگار نقش دارد. هر چند زنان و دختران باید از این موضوع آگاه باشند که استعمال سیگار و دخانیات اگرچه ممکن برای موقت می‌تواند زمینه آرامش را فراهم می‌کند، اما در طولانی مدت آسیب‌های جبران ناپذیری را برای آنها به همراه خواهد داشت.

پیامدهای مضاعف مصرف سیگار در بانوان

سهرابی به پیامدهای [مصرف سیگار در زنان](#) اشاره کرده و می‌گوید: دخانیات به عنوان یکی از عوامل خطر افزایش‌دهنده بیماری‌ها در دنیا به‌ویژه در ارتباط با بیماری‌های مزمن و غیرواگیری مانند بیماری‌های تنفسی و سرطان، سکتة مغزی و بیماری‌های قلبی و عروقی شناخته شده است.

وی ادامه داد: اختلال در چرخه قاعدگی، اختلال در باروری، حاملگی خارج رحمی به دلیل مصرف سیگار، یائسگی زودهنگام، سرطان دهانه رحم و سرطان پستان، همه از پیامدهای مصرف سیگار است. همچنین نتایج بسیاری از تحقیقات تأییدکننده این علایم و نشانه‌ها در افراد سیگاری و غیرسیگاری

است.

راهکار چیست؟

موسوی چلک در مورد راهکارها می‌گوید: خیلی سخت است که بگوییم تنها یک راهکار وجود دارد. اگر بگوییم افرادی که سیگار می‌کشند، آگاه نیستند، درست نیست. بسیاری از کسانی که بیماری‌های ریوی را درمان می‌کنند هم خودشان سیگار مصرف می‌کنند.

رئیس انجمن مددکاری اجتماعی ایران ادامه می‌دهد: به نظرم در رابطه با سیگار به اندازه کافی آگاهی داده شده است و کسی از عوارض آن بی‌اطلاع نیست. در واقع سیگار به بخشی از سبک زندگی افراد دارد تبدیل می‌شود؛ ضمن اینکه تولید و فروش سیگار هم یک اقتصاد قوی دارد؛ به همین دلیل است که گاه می‌بینیم شکلش را تغییر می‌دهند؛ خلاقیت‌های مختلف در این زمینه را بکار می‌گیرند تا سیگار جذابیت خود را داشته باشد زیرا اقتصاد سیگار یک اقتصاد قابل توجهی در کشور است اما اولویت اول، پیشگیری است. اطلاع‌رسانی مستمر، بسیار می‌تواند در پیشگیری و جلوگیری از اقدام برخی از افراد موثر باشد.

موسوی چلک اظهار می‌کند: بدون شک فضای خانواده در روی‌آوری و یا عدم گرایش افراد به آسیب‌ها می‌تواند بسیار موثر باشد. فضای صمیمی خانواده می‌تواند با شرم‌ده‌سازی افراد زمینه‌های ادغام و جلوگیری آنها از ورود به آسیب‌های مختلف از جمله سیگار کشیدن را فراهم سازد. بنابراین محیط خانواده بسیار مهم و اساسی است و همواره باید مورد توجه مادران و پدران، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان قرار داشته باشد.

سهرابی نیز به راهکارهای روان‌شناختی حول این موضوع اشاره می‌کند و می‌گوید: با توجه به اینکه بانوان به دلیل ساختار شخصیتی و فیزیولوژیکی در اثر مصرف سیگار دچار آسیب‌های جبران ناپذیری می‌شوند، ضروری است زنان، خانواده، مدارس، معلمان و دولت توجه خاصی به این موضوع داشته و نکات و دستورالعمل‌های لازم را رعایت کنند.

وی می‌گوید: برای پیشگیری از این امر، آموزش، مشاوره و تشکیل جلسه‌ها برای جوانان از طریق کلاس‌ها و رسانه‌ها و به تصویر کشیدن آسیب‌های اجتماعی و جسمی در بانوان می‌تواند تاثیرگذار باشد. مهمترین جایگاه و تاثیرگذارترین قشر را می‌توان خانواده دانست؛ از این جهت که می‌تواند نقش بسزایی در تعیین الگو داشته باشند. بنابراین حمایت اجتماعی و صمیمیت در خانواده و آگاه‌سازی والدین و فرزندان می‌تواند از شیوع سیگار در بین دختران و جوانان بکاهد.

سهرابی اظهار می‌کند: گفت‌وگوی مستمر میان اعضای خانواده و توجه خاص به ریشه‌ها و دلایل سرپیچی نوجوان و جوان از هنجارهای فردی و اجتماعی، هویت‌یابی و حتی جلوگیری از تعارض‌های خانوادگی می‌تواند در این زمینه اثربخش باشد و از ایجاد انگیزه‌های منفی در آنها و سوق به سمت مصرف سیگار خودداری کند.

